

Zeman i Babiš ignorují ústavní řád

Po sněmovních a prezidentských volbách posílili nepřátelé liberální demokracie, říká profesor ústavního práva Jan Kysela

KRISTIÁN LÉKO

LN Politiku jako ústavní expert i parlamentní pracovník sledujete přes dvacet let, loni jste byl jmenován profesorem ústavního práva. Pamatujete takto na přijatou dobu?

Ono je to ošidné. Spousta Římanů si myslela, že nic nemůže být horšího než Tiberius, jenže po něm přišel Caligula... Ale rodící se spolupráce hnutí ANO, komunistů a SPD mi připadá dosti zneklidňující a v současné politické konstelaci se mi zdá, že to o moc horší být nemůže. Jistě by v budoucnu bylo ještě horší, kdyby poměrně pragmatické hnutí ANO v pozici klíčového aktéra nahradilo nebezpečně vyhraněné SPD.

LN V čem vidíte hlavní riziko?

Hnutí ANO je založeno na rétorice směřující proti politice jako takové – politici jsou mlukové a korupčníci, a proto je třeba je nahradit „makajícím“ profesionály a manažery. To samo o sobě politice úplně nesvědčí, protože ji to hodnotově vyprazdňuje. Je totiž dobré vědět, jakým směrem má to „makání“ směřovat. Politika předpokládá výběr z alternativ, oproti tomu vzývání technokratů odkazuje na jedinou správnou cestu, o níž nemá smysl se přít. SPD přináší úplně jiný obraz politiky, než jaký známe z reprezentativních demokracií dnes. Je to politika provozovaná na ulicích, náměstích a u hojně využívaných hlasovacích urn. Místo debaty je preferována aklamace, místo rozumu emoce. Pro obě hnutí je navíc klíčový silný vůdce. Ten nemá kolegy, nýbrž jen ty, kdo jej následují a věří v něj. Všimnout si lze i dopadu SPD na komunisty, jimž odebírá voliče. V reakci na to se dá očekávat jejich radikalizace.

LN Mohla by kombinace těchto tendencí vést k destabilizaci celého systému?

Podle mě ano, vnímám to jako určitý útok na liberální demokracii. Nepřipadá mi, že dělbá a kontrola moci, lidská práva nebo svoboda jednotlivce jsou pro tyto tři strany nějak podstatné. Sporný je i vztah k parlamentní demokracii. Pro SPD je přebytečná a odcizená autentickému lidu. U ANO by měla být omezována, protože zdržuje. Oni nechápu debatu jako výměnu argumentů a hledání kompromisů, ale jen jako žvanění. O zvýšení efektivity jednacího řádu sněmovny se samozřejmě lze bavit, ale to mluvením asi nemůžeme úplně vyřešit, protože jde o způsob jednání parlamentu. Prolecjakého autoritáře je však důležité jen řečnění jeho vlastní.

LN Nakolik v té přeměně systému sehrálo roli znovuzvolení Miloše Zemana prezidentem?

Je zjevné, že kdyby zvolen nebyl, naznačené tendence by to zpomalilo, ne-li dokonce zastavi-

FOTO MAFRA - YAN RENELT

lo. Naopak jeho znovuzvolení je důležité už proto, že proti Miloši Zemanovi byla formulována dlouhá řada velmi závažných výtek povahy ústavní, politické i osobní. A jeho vítězství znamená, že u většiny voličů, být těsně, mu to prošlo. Miloš Zeman se přitom od svých předchůdců liší v tom, že jeho snaha o extenzi prezidentské role nebyla založena jen na vnímání své vlastní důležitosti, ale byl v tom patrný určitý cíl – podryt dosavadní politický řád.

LN Profesor Jiří Příbáň k výsledku prezidentské volby napsal, že jde o konec první české republiky jako ústavního státu s parlamentaristickým režimem a nástup benevolentního autoritářství a „druhé české republiky“ s vládou ANO za podpory SPD, KSČM a Hradu. Jsou takto silná slova namístě?

Obávám se, že to není úplně nejmístná metafora, byť záleží na tom, jakou druhou republiku máme na mysli. U druhé československé republiky byli Češi sami sobě nepřitelem. Vylila se žluč a řada lidí měla potřeby razantně se vypořádat s masarykovskými ideály, které zklamaly, oč více jim předtím věřili. A i dnes je míra negativních emocí zřetelně vyšší než v minulosti, také se mnozí distancují od celého polistopadového vývoje. Paní poslankyně Gajdůšková se zmiňovala, že na mítinku ve Zlíně jí kdosi s úsměvem sdělil, že až se poměry změní, tak ona bude viset. Na to jsme zvyklí nebyvali a řekl bych, že podobně výjevy bychom na podzim 1938 viděli také. Na posun systému ale lze pohlížet i neutrálněji. Druhá italská repub-

lika v 90. letech měla být pokusem o lepší vládnutí, o odstranění zablokovaného politického systému založeného na klientelismu, kde sehrávala roli korupce.

LN Jak by to mohlo být u nás?

Mohla by to být kombinace obojího. Mění se atmosféra a mohou se změnit i způsoby vládnutí. V ústavě se nemusí změnit ani písmeno, ale jinak se definují vztahy. Najednou tu bude mocenský blok kolem premiéra a prezidenta a jim věrných politických stran a ekonomických skupin, který bude ovládat sněmovnu i vládu. Je pak otázkou, jakým směrem vyrazí. A vidíme-li jako jeho hlavní tváře Miloše Zemana, Andreje Babiše, Tomia Okamuru a komunisty, tak je evidentní, že jejich vysněnou formou politického života není liberální demokracie, nýbrž východní inspirace – u někoho Orbán, u jiného Putin.

LN Můžete popsat, jak by mohlo dojít ke změně systému i bez přepisování ústavy?

Těžko se vydáme maďarskou cestou, protože není k dispozici ústavní většina, alespoň ne v Senátu. Pokud by u nás mělo dojít ke změně režimu, tak se půjde polskou cestou. V ní je změna ústavy jednak nemožná, ale také vlastně zbytečná, protože stejného cíle lze dosáhnout jejím obcházením, či dokonce obsahovým vytunelováním. Pokud ovládnete instituce, které na naplňování ústavy dohlížejí, tak ústava může být jako nepotřebná zavřena do skříně.

LN Hovoří se i o ústavních změnách. Miloš Zeman má heslo aktivního občanství, hovoří o vo-

lební povinnosti a přímé demokracii. Co to je za směr?

Miloš Zeman si pod aktivními občany zjevně nepředstavuje ty, kteří ho vypískali pomocí červených karet, nebo ty, co přišli v dobách opoziční smlouvy na statisícové demonstrace na Václavské náměstí, ale spíše své podporovatele, kteří jsou po jeho soudu málo slyšet. Není to samoučelné, on se snaží aktivovat část společnosti, která je chronicky politicky pasivní, protože jí stávající politický systém nevyhovuje. A pokud takto naladěné lidi dostanete k volbám, tak to asi nezvedne preference Straně zelených, ale spíše politikům jako Tomio Okamura.

LN Ten se s prezidentem ve svých vizích ústavních změn překrývá hlavně akcentem na přímou demokracii. Nakolik by mohlo velmi široce pojaté obecné referendum narušit systém?

U nás zatím nedošlo k propojení představ o referendu s představami o silném prezidentovi, který vzešel z přímé volby. Jde o takzvaný plebisitní cesarismus, který má kořeny v napoleonské Francii a hojně se vyskytuje v zemích Latinské Ameriky. Silná hlava státu tam obchází politickou reprezentaci a přímo se obrací na lid pomocí referenda. Pokud by referendum mohla iniciovat poměrně malá skupina voličů, tak by se hybatelem mohl stát prezident nebo jemu nakloněný spolek a strany. Pomocí referend by pak mohl tlačit na parlament, případně jeho obcházet. Aktuálně největší problém bych viděl v tom, že pokud máte společnost rozdělenou, a to dost těsně, tak zavedením referenda to rozdělení jen stvrdíte

a umožníte těsně většině válcovat těsnou menšinu, neboť kompromis z povahy věci není možný.

Navíc se mi zdá, že úplně mizí aspirace na věcnou diskusi. Má-li stejnou váhu zjevný blud jako pravda a rozhodují-li se voliči čistě citově, tak opravdu chceme, aby lidé v referendu rozhodovali o zásadních věcech?

LN Okamura navíc chce, aby šlo v referendu hlasovat o čemkoliv – například o vystoupení z EU.

Myslím si, že je něco bez dalšího správné jen proto, že to chce lid, mi připadá pošetilé. Oproti minulosti je navíc znát, že argumenty pro referendum se proměnilly. Zatímco dříve bylo chápáno jako instrument, který zdokonalil demokracii, tak dnes je vnímáno spíše jako nástroj, jak prosadit určité změny, které by v parlamentu neměly šanci projít.

LN Posledním výrazným reformním aktérem je Andrej Babiš, který chce řídit stát jako firmu. Je problematický i způsob, jakým postupuje po volbách? Mám tím na mysli to, že se nechce dělit o moc a prosazuje jednobarevný menšinový kabinet.

To souvisí s něčím obecnějším, a to se vzýváním efektivity. Té jistě neslouží dlouhé žvanění nebo koaliční kompromisy, proto je účelné vládnout tak, že budu soustřeďovat veškerou moc a budu ji rychle vykonávat. Ale nevím, zda je to obrázek každé firmy... Efektivita jistě není bezvýznamná, ale není to přece jediná kvalita rozhodování. Není od věci, když se do rozhodování zapojuje širší okruh lidí, protože ani ti nejlepší vůdčivé nemohou vědět všechno. Proto

Čerstvý profesor ústavního práva

■ Třiačtyřicetiletý Jan Kysela byl loni prezidentem jmenován profesorem ústavního práva. Je vedoucím katedry politologie a sociologie Právnické fakulty UK.

■ Vedle akademické kariéry je od poloviny 90. let činný i jako pracovník Českého parlamentu. Je dlouholetým tajemníkem stálé komise Senátu pro ústavu ČR a parlamentní procedury.

existují konzultace a připomínková řízení, aby se mohly sdílet informace a tříbit názory. Proto máme druhé komory parlamentu, s nimiž je spojena příležitost vidět věci jinak, s malým časovým odstupem.

Ale pokud toto všechno považujete za veteš a škrtnete to, tak jste jako Alexandr Makedonský, který nebude rozplétat gordický uzel, ale rozetne ho. Je to pak jiný systém, v němž ale vůdce za své akty musí nést maximální odpovědnost, neboť všechno dělá sám. Naš ústavní a politický systém na tento přístup není stavěný, je založený na sdílení moci a odpovědnosti, protože vychází ze zkušenosti se zneužíváním moci a vyhýbáním se odpovědnosti.

LN Jaký tedy odhadujete vývoj?

Hrozí nám polská cesta. Klíčem je vztah Andreje Babiše i Miloše Zemana k ústavním pravidlům. Ta mají být určitými směrovkami, kudy jít a co dělat. Je-li ale člověk veden zlou vůlí, tak spíše hledá způsob, jak pravidla obejít, nebo je porušuje v naději, že se na to nepříjde. Zvláště u Miloše Zemana je patrné, že pro něj pravidla znamenají pramálo. Do politiky v 90. letech vstoupil nezvykle radikální rétorikou, uzavřel opoziční smlouvu a jako premiér dopředu avizoval, že znovu kandidovat nebude a voliči nad ním tím pádem nebudou moci vynechat žádný soud. To jsou tři porušení politických pravidel a konvencí, která Zeman učinil ještě v době, kdy byl mnohými lidmi hodnocen pozitivně. Mohli bychom pak pokračovat třeba způsobem vedení obou prezidentských volebních kampaní, kde došlo k obcházení volebního zákona.

Jsem přesvědčen, že premiér a prezident by měli pravidla akceptovat, a ne hledat skuliny. Zemanovi i Babišovi je společné ignorování řádu, jemuž by měli sloužit. Nadřazují mu momentální osobní zájem. Proto může být Andrej Babiš jako trestně stíhaný člověk v čele vlády a hlásat, že to je celé koupené, protože je mu úplně jedno, jak jeho slova dopadají na důvěryhodnost něčeho, co ho osobně přesahuje – politického a ústavního řádu republiky.

ADVOKACIE ŽIJE

Od ledna 2018 působí v Česku nová poradenská skupina **Arrows advisory group**. Poskytuje právní, daňové, účetní či dotační poradenství. Skupina se zformovala kolem advokátní kanceláře Arrows, která vznikla spojením advokátních kanceláří Legalcom, Dohnal Pertot Slanina a HSL Legal. „Každá z původních kanceláří byla zaměřena na jiné obory právních služeb. Spojení našich týmů bude mít silný synergický efekt při nabídce komplexního právního servisu,“ uvedl Jakub Dohnal, partner nové advokátní kanceláře a člen výkonné rady skupiny. Arrows má aktuálně pobočky v deseti krajích a plánuje expanzi do dalších regionů.

Česká pobočka globální právní firmy **Dentons** se stěhuje. Jejím novým sídlem bude Palác Špork v ulici V Celnici nedaleko náměstí Republiky. Kancelář bude v nových prostorách plně funkční ode dneška.

Právní firma **Schönherr** oznámila, že Vladimír Čížek byl od února jmenován contract partnerem. Čížek působí v pražské kanceláři od roku 2013 a vede tým zaměřený na obchodní právo a transakce. „Jmenování Vladimíra Čížka contract partnerem je výrazem uznání za jeho významný přínos k upevnění pozice kanceláře na českém trhu a k rozšíření portfolia klientů,“ uvedl Michael Lagler, managing partner vídeňské centrály Schönherr.

Pražská kancelář **bpv Braun Partners** oznámila, že na pozici Of Counsel byla jmenována **Lucie Kalašová** (na snímku), vedoucí týmu zaměřeného na pracovní právo a ochranu osobních údajů. „Oceňujeme tím její odbornost a práci odvedenou na pozici seniorního právníka,“ uvedl šéf kanceláře Arthur Braun.

Svůj tým letos posílila i advokátní kancelář **Weinhold Legal**, do níž nastoupila advokátka Kateřina Popelková. Přišla z kanceláře Jansta Kostka, kde působila na pozici zástupce vedoucího týmu pohledávek, exekucí a insolvenční.

Weinhold Legal také oznámila, že radila kosmetické firmě Sarantis při akvizici českých a slovenských společností. Díky ní firma Sarantis do svého portfolia přidala kromě jiného známou značku Indulona, která je nejpoužívanějším přípravkem pro péči o ruce jak v Česku, tak na Slovensku. Tým Weinhold Legal vedl partner Daniel Weinhold. **lek**

Novinky z vaší advokátní kanceláře pošlete na kristian.leko@lidovky.cz

inzerce

Ondřej Hampl byl jmenován partnerem advokátní kanceláře BADOKH

Ondřej Hampl je advokátem od roku 2013 a v roce 2014 se stal zakládajícím členem advokátní kanceláře BADOKH, když do té doby společně s kolegy působil v pražské pobočce mezinárodní kanceláře White & Case. BADOKH je významná česká advokátní kancelář poskytující plně integrované právní a daňové poradenství, která pro rok 2018 získala ocenění Top Tier Firm (2018) od prestižní mezinárodní ratingové agentury IFLR1000. www.badokh.com